

ПОЛІТИЧНЕ РІШЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА: КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

Статтю присвячено дослідженню політичного рішення. Визначено, що демократичне політичне рішення формується у процесі комунікативної взаємодії влади та суспільства. Це передбачає постійний обмін інформацією між суб'єктами та об'єктами управлінських рішень. Особливого значення комунікативна складова прийняття політичного рішення набуває в електоральному процесі.

Ключові слова: політичне рішення, комунікація, влада, громадянське суспільство, електоральний процес, політична взаємодія.

У сучасному політичному просторі під впливом процесів глобалізації та становлення інформаційного суспільства особливого значення набуває комунікативний аспект взаємодії влади та громадян у прийнятті та реалізації політичного рішення.

У процесі переходу суспільства від авторитаризму до демократії зростає вагомість фактора постійного інформаційного обміну між владою та громадянами, комплексної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства.

Актуальність дослідження процесу прийняття політичного рішення полягає у високій суспільній та науково-теоретичній необхідності визначення сутності комунікативної взаємодії влади та громадян, ролі комунікації у процесі прийняття політичного рішення.

Стаття «Політичне рішення як складова взаємодії влади та суспільства: комунікативний аспект» має на меті проаналізувати комунікативний аспект процесу прийняття політичного рішення у вертикальному та горизонтальному вимірах політичної взаємодії.

При цьому слід враховувати специфічні умови перехідного періоду в Україні. Вони обумовлені не лише транзитом від індустріального до постіндустріального (інформаційного) суспільства, а і від посткомунізму до консолідованої демократії.

На думку українських авторів О. Радченка та С. Погорєлого, «природа транзитивного суспільства вимагає не механічного

запозичення технологій соціального й політичного управління, розроблених у сучасному демократичному соціумі, або їх адаптації до національних, культурно-історичних особливостей нашого суспільства, а вироблення специфічної, багато в чому унікальної, системи політичних і соціальних технологій. Ефективність і результати здійснення соціально-політичних реформ багато в чому безпосередньо залежать від вирішення цього теоретичного і практичного завдання» [3].

Дослідженню комунікативних аспектів взаємодії влади та суспільства у процесі прийняття політичного рішення присвячено роботи таких зарубіжних та вітчизняних авторів, як Г. Лассуел, Г. Саймон, Ч. Ліндблум, Д. Істон, В. Бакуменко, В. Бебик, А. Дегтярьов, Б. Краснов, І. Кресіна, В. Лісничий, Ю. Мірошніченко, С. Наумкіна, О. Радченко, Р. Павленко, С. Погорелий, Г. Почепцов, В. Ребкало, О. Соловійов, В. Тергичка, О. Шаян, Д. Яковлев та ін.

У сучасній політичній ситуації мова йде про необхідність підвищення ефективності процесу взаємодії влади та суспільства, що передбачає як покращення якості управлінських послуг, які надаються владою, так і відповідність політичного рішення нагальним потребам суспільства. Це створить сприятливі умови для забезпечення підтримки впровадження політичного рішення з боку громадян, легітимізує його в очах громадськості.

Сфера застосування політичних рішень поширюється на усе суспільство, охоплює усі суспільні відносини, а його ефективність та результативність залежать не лише від функціонування інститутів влади, а й від існування розвиненої мережі політичних комунікацій, активної позиції громадських організацій та окремих громадян, наявності розвиненого громадянського суспільства.

У процесі формування, прийняття та реалізації політичного рішення віддзеркалюються проблеми становлення сучасної демократичної системи, сутності народовладдя, процедури раціонального вибору з-поміж ряду альтернатив, розширення та урізноманітнення форм політичної участі громадян та сфери комунікації між владою та суспільством.

Структурно та організаційно політичні рішення у демократичному суспільстві обумовлюються розподілом влади на законодавчу, виконавчу та судову. Політичне рішення виступає результатом взаємодії органів державної влади з інституціями громадянського суспільства, виконання урядовцями закріплених у законодавстві функцій та ролей у політичному просторі.

Слід відзначити, що у пострадянських країнах державні службовці часто втрачають зв'язок із громадянами після закінчення виборчих кампаній та не виявляють бажання підтримувати діалог із громадянським суспільством у процесі прийняття та реалізації політичних рішень.

У цілому до контексту взаємодії влади та громадян у процесі вироблення політичного рішення, до його зовнішніх умов можна віднести такі фактори:

- процес глобалізації. У даний період зростаюча роль глобальних політичних та економічних акторів та процесів ще не призвела до перенесення центру прийняття політичних рішень та суттєвих змін у діяльності політичних інститутів. Саме національна держава залишається у глобалізованому світі визначальним політичним актором, важливим осердям прийняття та реалізації владних рішень. Водночас активізуються процеси інтеграції та реінтеграції, як на заході, так і на сході європейського континенту;

- процес демократизації пострадянських країн. Неоднозначний за перебігом та наслідками у різних країнах, він сприяв плюральності політичного простору, призвів до збільшення впливу на процес політичної взаємодії різноманітних акторів — органів державної влади, місцевого самоврядування, інституцій громадянського суспільства, фінансово-промислових груп, політичних партій та мас-медіа на процес формування політичного рішення. Одним із етапів перехідного періоду виступав період дестабілізації суспільно-політичної системи, відмова від комуністичної ідеології та державного планування в економіці, зміни у соціальній структурі;

- перевага у реальній політиці неписаних правил, а не правових норм в умовах перманентної боротьби за владу між політичними та економічними групами, зміна зразків прийнятної у суспільстві соціальної та політичної поведінки. Так, виборці та політичні актори пострадянських країн діють раціонально, реагуючи на зміни політичної та економічної ситуації. При цьому виділяють два типи очікувань: «адаптивні» (спираються на досвід та урахування помилок від вибору у минулому) та «раціональні» (враховують динаміку політичного процесу, дії уряду та ін. фактори). Модель «раціонального громадянина» (Дж. Б'юкенен) передбачає, що кожний актор прагне в процесі прийняття колективних рішень звести до мінімуму свої власні втрати та розраховує витрати, пов'язані з необхідністю досягнення згоди, з одного боку, і можливими наслідками прийнятих рішень — з іншого. Виборець бере участь у голосуванні, якщо користь від участі у виборах перевищує його моральні та матеріальні витрати на вибір. До того ж в

умовах розвитку політичних комунікацій виборець часто не має достатньо часу, для того, аби зібрати повну інформацію щодо політичних програм партій та блоків та особистісних якостей кандидатів. Оскільки в абсолютній більшості країн у виборах беруть участь мільйони виборців, то «вага» кожного окремого голосу нескінченно мала. Тобто ймовірність вплинути на результати виборів кожного окремого виборця вкрай низька, тому часто виборці беруть участь у голосуванні, щоб підтримати на виборах «свого» кандидата або партію;

- процес інституціоналізації політичної участі громадян. На заваді цьому процесу стають централізація влади, пасивність політичних партій у міжвиборчій період, недостатньо ефективна діяльність опозиційних сил, низький рівень самоорганізації суспільних груп;

- процес загальної раціоналізації електоральної поведінки громадян, яка виражається у тому, що сприйняття діяльності владних інститутів стало звільнятися від характерних для традиціоналістської свідомості елементів міфотворчості й завищених емоційно-романтичних сподівань стосовно влади. Відбулось усвідомлення того, що особисте благополуччя залежить від соціальних та політичних умов, обумовлених діями влади;

- процес медіатизації політики та інформатизації політичної взаємодії. Мас-медіа, особливо у період виборчих кампаній, стають важливим чинником політичної боротьби. Впливаючи на політичну ситуацію та соціальну стабільність, встановлюють пріоритетні теми порядку денного суспільства. При цьому, на думку Д. Яковлева, «У виборчій ситуації з'являється хвиля сенсацій та скандалів, але не утворюється простір раціональної політичної аргументації щодо проблемних питань суспільного розвитку» [4, с. 157].

Варто погодитись із українським дослідником В. Ковалевським у тому, що «Інформаційне навантаження в сфері політики зростає, так само як і в сфері політичної науки, яка ще тільки починає приділяти належну увагу інформаційним процесам, що відбуваються в межах реалізації влади та формуванні демократичної політики... В сучасній гуманітарній (зокрема політичній) науці поки що закладаються тільки основи, концептуально-методологічний базис дослідження інформаційних взаємодій, намічається тенденція до тієї конвергенції природничих та гуманітарних наук, про яку говорили основоположники теорій інформаційного суспільства і яка може дати змогу більш ефективно використовувати ресурсний потенціал (інформаційний, енергетичний, людський та ін.) для оптимізації людського існування в сучасну епоху. Використання спільного

наукового апарату дозволить виявити сутнісні характеристики процесу інформаційних інтеракцій, умови його протікання та шляхи оптимізації, а також розробити інструмент ефективного суспільного контролю за функціонуванням інформаційних потоків, що є одним з проявів становлення та розвитку Інформаційної Демократії» [1, с. 171].

В умовах демократизації політичного процесу особливої ваги набувають такі характеристики політичного рішення:

- високій ступінь організації інститутів з прийняття політичних рішень;

- раціональність;

- визначена процедура вироблення, прийняття та впровадження;

- системність;

- опора на цінності, які властиві даному суспільству;

- врахування громадської думки.

Формування політичного рішення виступає як процес, що розробляється і реалізується у вертикальному та горизонтальному вимірах. До першого варто віднести діяльність органів державної влади (процедурність, організацію, системність), а до другого — взаємодію інституцій громадянського суспільства, формування громадської думки. Вертикальна складова процесу прийняття політичного рішення відзеркалюється у таких характеристиках, як когерентність, ієрархічність та інструментальність.

На думку австралійського автора Г. Колбеча, будь-яка організована дія у політичному просторі, у тому числі — прийняття політичного рішення має такі характеристики, як когерентність, ієрархія й інструментальність.

Когерентність означає, що «всі окремі дії узгоджуються між собою, що вони утворюють частину організованого цілого, єдину систему, і політика має справу з тим, яким є (чи має бути) управління цією системою», демократичне управління потребує ієрархії для здійснення політики та реалізації політичного рішення повноважними для цього інститутами: «Політику вважають визначенням на основі наданих повноважень того, що робитиметься в конкретній сфері, тож зрозуміло, що не можна мати різні повноважні органи, кожен з яких діятиме згідно зі своїми принципами, будь-то різні відділи однієї організації в межах широкої мережі, яку називають «урядом» [2, с. 17].

Нарешті, інструментальність полягає у тому, що рішення сприяє досягненню певних політичних цілей: «політика уявляється як процес досягнення конкретних цілей. З цієї точки зору має існувати певний публічний порядок, який дає змогу визначати й вирішувати проблеми. Ці проблеми можуть формулюватися дуже широко (проблема

безробіття серед молоді) або конкретніше (проблема навчального плану для перепідготовки людей старшого віку), вони можуть змінюватися у часі й просторі, а цілі можуть встановлюватися більш чи менш чітко, і все ж політика розглядається з точки зору проблем і їх вирішення» [2, с. 17].

У цьому полягає важливість розгляду комунікативного аспекту політичного рішення: горизонтальний вимір стосується взаємозв'язків між учасниками з різних організацій у процесі прийняття політичного рішення — тобто поза вертикаллю ієрархічних повноважень.

В умовах розвитку інформаційної сфери суспільства та комунікативних мереж процес прийняття та реалізації політичного рішення відбувається через організаційні кордони різних громадських, державних та політичних інституцій, він включає структури інтерпретації акторами актуальних проблем суспільного розвитку. Тобто горизонтальний вимір стосується того, яким чином «процес здійснення політики потрапляє назовні будь-якої конкретної організації та залучає людей з інших організацій, а також підтексту стосовно природи і політики, і процесу. Він виникає з досвіду учасників у тому, що хоча вертикально подана політика дуже важлива, вони знають, що більшу частину часу вони займаються не так передачею розпоряджень у межах організаційної ієрархії, як переговорами з людьми з-поза неї, які поділяють зацікавленість у предметі політики, але мають чіткі погляди на неї, і їхньої співпраці не можна домогтися просто так» [2, с. 72].

Вертикальний вимір інтерпретує політичне рішення з точки зору передачі згори донизу повноважних рішень. «Повноважні особи, які приймають рішення, обирають порядок заходів, що максимізує цінності, які є в їхньому розпорядженні, й передають їх підпорядкованим органам для впровадження. Цей вимір підкреслює інструментальні дії, раціональний вибір і силу законних повноважень. Він стосується здатності чи можливості підпорядкованих органів виконати ці рішення («проблема впровадження») і способів структурування процесу управління з тим, щоб досягти такої злагодженості» [2, с. 49].

Вертикальний вимір стосується повноважень та ієрархії, політичне рішення розглядається як вибір і досягнення мети, організація сприймається як когерентна, інструментальна та ієрархічна, вона існує для того, щоб досягати цілей, визначених нагорі.

Очевидно, що у процесі прийняття політичного рішення вертикальний та горизонтальний виміри у демократичному суспільстві не є альтернативами, радше кожен з них враховує інший:

горизонтальна складова доповнює вертикальну, акцентуючи увагу на зв'язках між акторами політики, які визначають набір можливих політичних рішень.

Таким чином, комунікативний аспект політичного рішення, яке формується у процесі взаємодії влади та суспільства, незалежно від того, який інститут державної влади стоїть за тим чи іншим рішенням, реалізується у вертикальному та горизонтальному вимірах. Політичні рішення у сучасному світі охоплюють не лише діяльність державних інститутів, а включають інші сегменти соціального простору, зокрема — громадські організації, мас-медіа, політичні партії та політичних лідерів.

Література

1. Ковалевський В. Основні напрями досліджень інформаційних інтеракцій у політичній сфері / В. Ковалевський // Наукові записки : Збірник. — К. : ІПіЕНД, 2003. — Вип. 24. — С. 171—182.
2. Колбеч Г. К. Політика: основні концепції в суспільних науках / Г. К. Колбеч ; пер. з англ. О. Дем'янчука. — К. : Вид. дім «КМ Академія», 2004. — 127 с.
3. Радченко О. Політичні технології взаємодії органів державної влади та суспільства [Електронний ресурс] / О. Радченко, С. Погорелій // Актуальні проблеми державного управління. — 2011. — № 1 (39). — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ardu/2011_1/doc/4/02.pdf
4. Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес : медіатизація, демократизація, раціоналізація / Д. В. Яковлев. — Одеса : Астропринт, 2009. — 288 с.

Статья посвящена исследованию политического решения. Определено, что демократическое политическое решение формируется в процессе коммуникативного взаимодействия власти и общества. Это предполагает постоянный обмен информацией между субъектами и объектами управленческих решений. Особое значение коммуникативная составляющая принятия политического решения приобретает в электоральном процессе.

Ключевые слова: политическое решение, коммуникация, власть, гражданское общество, электоральный процесс, политическое взаимодействие.

The article investigates the political decisions. Determined that a democratic political solution is formed in the process of communicative interaction between the authorities and society. This involves constant exchange of information

between subjects and objects of management decisions. Of particular importance communicative component political decision acquires electoral process.

Key words: *political decisions, communications, government, civil society, electoral process, political interaction.*

Олійник Маргарита Олександрівна — аспірантка кафедри політичних наук Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Рецензент: проф. Бебик В. М.